

BEOORDELING HERINDELINGSCRITERIA EN AANBEVELINGEN

Draagvlak

De steun van betrokken gemeenten en (een meerderheid) van de inwoners.

Van belang voor een eventuele gemeentelijke herindeling is de steun van gemeente(rade)n en inwoners (inclusief maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven). Het college van B&W van de gemeente Barneveld heeft aangegeven open te staan voor een bestuurlijke fusie met Scherpenzeel, met een uitgestoken hand richting Scherpenzeel. Opdracht voor de korte termijn is deze optie met de gezamenlijke gemeentebesturen een nadere verkenning te starten (colleges en gemeenteraden) moeten daarbij actief betrokken worden. Gelet op de onzekerheid binnen de gemeente Scherpenzeel en de onvoldoende overtuiging van de gemeente Scherpenzeel om er nu echt voor te gaan is het draagvlak op dit moment (te) beperkt. De gemeente Barneveld vraagt in oktober 2019 een 'go - no go uitspraak'. Hoewel de eerdere onderzoeksresultaten over het toekomstperspectief van de gemeente Scherpenzeel duidelijk zijn (d.w.z. adviezen om een bestuurlijke fusie met de gemeente Barneveld aan te gaan), lijkt er vooralsnog te weinig draagvlak voor een herindeling te zijn. Naar verwachting zal in december 2019 duidelijkheid verkregen worden over het daadwerkelijke draagvlak.

Schaalniveau passend bij opgaven

Het schaalniveau van de samenwerking sluit zo optimaal mogelijk aan bij het schaalniveau van de gemeenschap, vraagstukken en ambities.

In de bestuurskundige literatuur zijn vele onderzoeken verschenen over optimale schaal. In de praktijk is te zien dat gemeenten veelal op verschillende schalen acteren ('dansen tussen de schalen'). Van wijkgericht werken tot bovenregionale voorzieningen in de jeugdzorg. Daarbij worden op strategisch, tactisch en operationeel niveau vaak verschillende keuzes gemaakt. Dit is ook de praktijk voor de gemeente Barneveld (zie overzicht van huidige samenwerkingsverbanden).

De gemeente Barneveld kent een aantal belangrijke economische en maatschappelijke opgaven en ambities. De Strategische visie van de gemeente Barneveld, de Programmabegroting 2019 e.v. en de ambities in relatie tot de Regio Food Valley zijn daar belangrijke voorbeelden van.

Een nieuwe gemeente Barneveld-Scherpenzeel kan daadwerkelijk een versterking opleveren op het terrein van gebiedsontwikkelingen, natuur, recreatie en toerisme. Ook betekent het een bundeling van krachten voor economische structuurversterking.

De verwachting is dat een nieuwe gemeente Barneveld-Scherpenzeel beter in staat is om effectieve oplossingen voor de genoemde opgaven te vinden door onder meer de economische veerkracht te versterken. Ook is het omringende landelijk gebied van belang om (het draagvlak voor) de stedelijke voorzieningen in Barneveld te behouden.

Tot slot is het van belang om te kijken naar de activiteiten in de regio als gehele regio en de toegevoegde waarde en positionering van de nieuwe gemeente. Door het eventueel ontstaan van een nieuwe gemeente blijven er dus nog steeds opgaven die op (boven)regionaal niveau moeten worden aangepakt. Een duidelijk en zelfbewust profiel van de nieuwe gemeente (het stedelijke voorzieningenniveau van Barneveld, aangevuld met de natuur en ruimte van het ommeland) draagt op haar beurt bij aan het versterken van de regio Food Valley in nauwe samenwerking met stevige partners.

Interne samenhang en consistentie

Het is wenselijk dat de nieuwe constellatie een interne samenhang (cultureel, sociaal, economisch, geografisch) kent die identiteit geeft aan de nieuwe bestuurlijke eenheid.

Dit criterium handelt over de vraag: in hoeverre kent de nieuwe gemeente Barneveld-Scherpenzeel een eigen *ecosysteem*? Barneveld vervult voor werk en voorzieningen een centrumfunctie. Barneveld biedt (regionale) voorzieningen op het gebied van winkelen, werken, cultuur, recreatie, zorg en onderwijs. Een tweetal trends zijn tegenwoordig te onderkennen, trends die vooral in een traject van bestuurlijke fusie aan de orde zijn: interstedelijke netwerkvorming en interlokale opschaling. Beide trends tonen de twee gezichten van het modernisering. Die twee staan niet op gespannen voet, maar zorgen tezamen voor structurele herschikkingen in de steden en de plattelandsgemeenten met een snel veranderende relatie tussen stad en land. Dit sluit aan bij het landelijke beeld waarin de symbiose tussen stedelijke voorzieningen en ommeland centraal staat bij de ruimtelijke ontwikkeling van Nederlandse regio's.

Doordat de nieuwe gemeente qua oppervlakte zal toenemen, betekent dit ook iets voor de manier waarop de gemeente bestuurt en organiseert. Daarbij kunnen de (huidige) gemeenten van elkaar leren, omdat ze deels complementair aan elkaar zijn. Kernbeleid, wijkgericht werken en burgerparticipatie vormen hierbij belangrijke bouwstenen. De trots op zowel het Barneveldse als het Scherpenzeelse eigene zal behouden moeten blijven en worden gekoesterd zodat het ook in de toekomst kan worden ingezet als unieke kracht. Een bestuurlijke fusie biedt grote kansen om op een versterkte wijze (kwaliteit en kwantiteit) vorm en inhoud te geven aan wijk- en kernbeleid. Het succes van een gemeentelijke herindeling wordt veelal bepaald door de schaalvergroting te koppelen aan en traject van schaalverkleining.

Bestuurskracht en vitaliteit

In de nieuwe situatie worden maatschappelijke opgaven opgepakt, wettelijke taken adequaat uitgevoerd en is er sprake van een vitale organisatie, die in staat is om burgerkracht te mobiliseren en te faciliteren.

In essentie zijn gemeenten bestuurskrachtig als zij in staat zijn hun maatschappelijke opgaven op te pakken en wettelijke taken adequaat uit te vervullen waarbij recht wordt gedaan aan hun maatschappelijke omgeving. In dit onderzoek wordt gaan wij uit van *samenwerkingskracht*, waarbij er nadrukkelijk ruimte is voor burgerkracht (doe-democratie, particulier initiatief, buurtcoöperaties).

De gemeente Barneveld is bestuurskrachtig: een meerjarige sluitende begroting, realistische ambities, de organisatie en het voorzieningenniveau op orde. In dit stadium is voor ons onduidelijk of in Barneveld sprake is van een krachtige burgerbeweging. De gemeente Barneveld kan zeker nog een aantal jaren zelfstandig blijven zonder dat er financiële of bestuurlijke rampen dreigen.

Tegelijkertijd staat ook de gemeente Barneveld voor een transitie: haar rol in de samenleving verandert ingrijpend en de regionale dynamiek zorgt voor een nieuwe situatie. Ook de organisatie wil, blijkens de recente organisatievisie inspelen op nieuwe ontwikkelingen, ambities en kwetsbaarheden. Dat betekent dat er een nieuwe, moderne besturings- en bedrijfsfilosofie moet worden opgesteld en strategisch personeelsbeleid noodzakelijk is. Hoe verhoudt de lokale overheid zich tot landelijke en regionale ontwikkelingen, welke rol ziet zij voor zichzelf (regiegemeente, netwerkpartner, facilitator) en hoe kunnen de gemeenteraad, het college van B&W en de ambtelijke

organisatie zich klaar maken voor de 21^e eeuw? Wat doet de gemeente zelf, wat wordt (boven)regionaal georganiseerd en wat kan de samenleving zelf? Sturingsvraagstukken die relevant zijn voor zowel Barneveld als de mogelijke nieuwe gemeente.

Van belang is om in ieder geval een gemeente te ontwikkelen die flexibel georganiseerd is en in staat is om omgevingsbewust en vitaal (op basis van cultuur, ontwikkelde samenwerkings- competenties en -vaardigheden) in haar nieuwe rol te functioneren. *Durven los te laten* vormt daarbij een kernonderdeel. Gemeentelijke krachtenbundeling zorgt voor een samenwerkingskrachtige, toekomstbestendige en duurzame gemeente. Initiatieven vanuit inwoners vormen een punt van aandacht en worden steeds belangrijker onderdeel voor de toekomstbestendigheid van de gemeente. In de samenleving zit energie, betrokkenheid en actiebereidheid. De gemeente kan deze maatschappelijke initiatieven als hefboom gebruiken voor een nieuwe rol die ook van belang is voor een eventuele nieuwe gemeente. De ervaringen uit meerdere (herindelings)gemeenten kunnen daarbij als inspiratie dienen voor kernen of wijken in een grote (landelijke) gemeente. Ga als gemeente op zoek naar je rol en meerwaarde en ga serieus aan de slag met initiatieven om de veranderende verhoudingen tussen gemeente en samenleving vorm te geven.

De gemeentelijke herindeling is voor de gemeente Barneveld geen noodzaak om de bestuurskracht en vitaliteit te versterken. Enerzijds is de vorming van een nieuwe gemeente Barneveld-Scherpenzeel een voor de hand liggend en zeer geschikt moment om daar vorm en inhoud aan te geven, anderzijds moet de vorming van deze nieuwe gemeente op korte termijn starten. De vaststelling van een formeel document in 2019 waarin beide gemeenten deze start bekrachtigen, is daarbij een kans.

Regionale samenhang en evenwicht

Door de vorming van de nieuwe gemeente of door samenwerking moeten goede, evenwichtige regionale verhoudingen ontstaan.

Ook een nieuwe gemeente Barneveld-Scherpenzeel onderhoudt relaties met andere gemeenten in diverse regionale en provinciale samenwerkingsverbanden. Denk aan Food Valley. De vorming van een nieuwe gemeente zorgt voor een inwoneraantal van circa 68.000. Daarmee neemt de invloed en 'bestuurlijke massa' slechts beperkt toe. In vraagstukken met betrekking tot de regio trekken de gemeenten Barneveld en Scherpenzeel al veel gezamenlijk op. Er is niet of nauwelijks sprake van een nieuw regionaal evenwicht. Je zou eerder kunnen spreken van een formele bevestiging van de huidige verhouding.

De eventuele vorming van een de nieuwe gemeente past goed in de visie van de Provincie Gelderland. De Provincie stimuleert deze gemeentelijke herindeling. Daarnaast is de vorming van middelgrote steden als economische trekkers een aanvulling op de grotere steden. De nieuwe gemeente is een van deze steden.

Duurzaamheid

Een nieuwe gemeente of een samenwerkingsverband van gemeenten moet duurzaam in staat zijn de gemeentelijke taken uit te voeren. Voorkomen moet worden dat zich binnen afzienbare tijd wederom problemen voordoen.

De vorming van een gemeente Barneveld-Scherpenzeel draagt een duurzaam karakter. Met een vooruitblik van 15 tot 20 jaar valt te concluderen dat deze nieuwe gemeente duurzamer is dan de zelfstandige gemeenten afzonderlijk zouden zijn. Daarbij dient opgemerkt te worden dat dit vooral aan de orde is vanwege de kwetsbaarheid van de gemeente Scherpenzeel en de vermindering van de

bestuurlijke intergemeentelijke overleggen, de vermindering van de ‘bestuurlijke drukte’. Intern zijn op het gebied van kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid (3K’s) positieve resultaten te verwachten.

Extern zal de gemeente meer bestuurlijke kracht ontwikkelen. Vanzelfsprekend is van groot belang hoe Barneveld en Scherpenzeel het gezamenlijke proces ingaan: wat is het ‘tafelzilver’ van de gemeente, wat zijn de (resultaat)verwachtingen over en weer, hoe ziet het tijdspad eruit, hoe betrek je inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers en wat is het gezamenlijke eindbeeld? De nieuwe gemeente Barneveld-Scherpenzeel verdient een duidelijk profiel.

Gelet op de duurzaamheid van de 3K’s is te verwachten dat zowel op beleidsarme bedrijfsvoeringstaken (PIJOFACH) als ook op meer tactisch-strategisch niveau (beleid en strategie op het gebied van economie, ruimtelijke ordening, bereikbaarheid, sociaal domein) significante voordelen en kwaliteitsimpulsen zullen ontstaan. Ruimtelijk-economische en sociaal-maatschappelijke opgaven kunnen effectiever aangepakt worden op een grotere schaal dan de gemeenten afzonderlijk in staat zijn. Zeker gelet op de sociaalgeografische, ruimtelijke en economische samenhang in de regio ligt dit ook voor de hand. Een grotere schaal van samenwerken biedt kansen. (De versnippering van de samenwerking in de regio kunnen dubbelingen veroorzaken en problemen geven in de aansturing van de diverse samenwerkingsverbanden en leiden tot bestuurlijke drukte).

De gemeenten staan deels voor dezelfde opgaven, maar kennen een ander profiel en een andere vertrekpositie. Van belang om te komen tot een duurzame keuze is dan ook het ontwikkelen van een gedegen profiel en besturingsfilosofie. Een nieuw te vormen gemeente Barneveld-Scherpenzeel kent een wervende symbiose van stedelijke en landelijke kenmerken en een eenduidig profiel draagt bij aan de kracht en positionering in de regio.

Conclusie

De toepassing van de diverse herindelingscriteria op de beide varianten (nuloptie en de nieuwe gemeente Barneveld-Scherpenzeel) levert de volgende beoordeling op:

CRITERIUM	NULOPTIE belang Barneveld	NULOPTIE gezamenlijk belang	BESTUURLIJKE FUSIE belang Barneveld	BESTUURLIJKE FUSIE gezamenlijk belang
Draagvlak	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Schaalniveau passend bij opgaven	+	-/+	++	++
Interne samenhang en consistentie	-/+	-/+	++	++
Bestuurskracht en vitaliteit	+	-/+	+	++
Regionale samenhang en evenwicht	-/+	-/+	++	++
Duurzaamheid	+	-/+	+	++

p.m. = pro memorie / nu niet onderzocht
 -/+ = geen voordeel / geen nadeel
 + = beperkt voordeel
 ++ = voordeel